

Катерина ТРИМА,
кандидат політичних наук,
провідний науковий співробітник
Інституту вищої освіти
Національної академії педагогічних наук України
(Київ, Україна) katet@ukr.net

ВПЛИВ ГРУПИ Є4 НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті описуються європейські громадські організації, які входять до групи Е4, та їхні функціональні й організаційно-структурні особливості. Надано опис забезпечення підвищення та контролю якості вищої освіти на основі аналізу прикладного досвіду впливу громадських організацій та асоціацій у різних сферах освітньої діяльності. Виявлено, що в Європейському Союзі громадські організації групи Е4 беруть активну участь у процесі забезпечення якості вищої освіти. Визначено, що існує тенденція до використання експертного досвіду громадських організацій для оцінки діяльності закладів вищої освіти й акредитації їхньої діяльності.

Ключові слова: вища освіта, якість вищої освіти, громадська організація, асоціація, забезпечення якості вищої освіти.

Kateryna TRYMA,
PhD. in Political Science
Leading Researcher
Institute of Higher Education NAES of Ukraine
(Kyiv, Ukraine) katet@ukr.net

THE EFFECT OF E4 GROUP ON THE QUALITY ASSURANCE OF HIGHER EDUCATION IN THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA

The European civil society organizations forming the E4 group and their functional, organizational and structural features are under analysis in the present article. The description of enhancement and quality control of higher education is given on the basis of analysis of applied experience of the influence of public organizations and associations in various spheres of educational activity. The European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) in co-operation with the European Students' Union (ESU), the European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE) and the European University Association (EUA) are the non-profit organizations engaged in working out standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area. It was revealed that in the European Union, such public organizations as the E4 group consists of are actively involved in the process of ensuring the quality of higher education. It was highlighted that the civil organizations can perform principal tasks: the European Association for the Quality Assurance in Higher Education is to formulate both standards and recommendations on the activities of high education institutions with the reference to the difference in the educational systems of the EU countries prevailing over general principles instead of specific requirements. It is determined that there is a tendency to use expert experience of public organizations to evaluate the activities carried out by higher education institutions as well as to provide accreditation of their activities. Also general approaches to the problem of the impact of NGOs and on the system of higher education within the European Higher Education Area and the applied experience of the work of non-governmental organizations and associations in various spheres of educational activity in this regard are described in the present paper. It is determined that there is a tendency to use the expert experience of the experts from civil organizations to assess, monitor and control the activities of higher educational institutions.

Key words: higher education, higher education quality, public organization, association, quality assurance of higher education.

Постановка проблеми. Сьогодні на гуманітарний аспект діяльності держави здійснюють вплив глобалізаційні та регіоналізаційні процеси. Освіта як різновид публічного блага, що надається державою, залишається одним із її найважливіших факторів розвитку, який впливає на конкурентоспроможність країни і визначає її місце у світових рейтингах. Особливе значення для політичної

стабільності, формування культурної ідентичності, економічного добробуту має вища освіта, що є соціогуманітарним інститутом, через який транслюються знання, норми, способи діяльності, моделі поведінки та культурні цінності. У сучасному світі вища освіта є саме тим соціальним активом, який зумовлює потенціал соціально-економічного та соціокультурного розвитку суспільства.

Забезпечення якості вищої освіти є важливим інструментом, що гарантує реалізацію тих функцій, які покладено в основу вказаного соціального інституту. У країнах, де наявна система оцінок державними структурами, має місце «зовнішня оцінка» якості освітніх послуг, що надаються у вищих навчальних закладах. Такими структурами можуть бути міністерства або спеціалізовані державні органи, призначені гарантувати якість вищої освіти. Іншим інструментом для оцінювання якості вищої освіти можна назвати громадські організації різного типу, які реалізують зовнішню оцінку діяльності закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Таким чином, формується складна (комбінована) системи оцінки, що включає в себе державний і громадський контроль.

Одним з елементів такого контролю та моніторингу може слугувати діяльність неурядових організацій, які мають необхідні інструменти та механізми впливу на дотримання вимог якості. У європейському просторі вищої освіти (далі – ЄПВО) до таких організацій належить Група Є4 (Group E4), «група, до якої входять чотири основні консультативні члени із супроводу Болонського процесу: Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти, Європейська асоціація закладів вищої освіти, Європейська асоціація університетів, Європейський союз університетів» (Національний освітній глосарій, 2014: 17).

Аналіз досліджень. Особливості функціонування та трансформацію системи вищої освіти вивчають такі авторитетні дослідники, як В. Андрущенко, Л. Ващенко, О. Вашуленко, І. Зязюн, С. Калашнікова, В. Кремень, В. Луговий, В. Радкевич, О. Слюсаренко, Ж. Таланова та ін. Різні типи громадських об'єднань і їх взаємодія з іншими суб'єктами суспільних процесів розглядаються в наукових роботах М. Банчука, В. Горбатенка, В. Гури, Г. Зеленько, А. Колодій, І. Кресіної, М. Михальченка, Ф. Рудича, Г. Щедрової, О. Хуснутдінова, С. Телешуна, О. Чувардинського та ін.

Мета статті. Виходячи з постановки проблеми й огляду наукової літератури, метою статті визначено аналіз досвіду та визначення ролі громадських організацій, які входять до Групи Є4, на функціонування системи вищої освіти та забезпечення високих стандартів її якості в ЄПВО. Приєднання України до ЄПВО зумовлює необхідність використання потенційних можливостей громадських організацій виступати як індикатори якості діяльності ЗВО, відкриває перспективи сформувати діючі критерії та механізми об'єктивної оцінки.

Виклад основного матеріалу. Проблема доступності та забезпечення якості вищої освіти

є ключовою для будь-яких соціально-політичних систем. Така тенденція простежується і щодо України: українські ЗВО не входять до переліку кращих університетів світу згідно з провідними світовими рейтингами. В Україні контроль і моніторинг якості вищої освіти покладено на державні органи: Міністерство освіти і науки України та його підрозділи. На думку експертів, подібна система в умовах сучасного ринку освітніх послуг є застарілою: «Система виключно державного контролю й оцінки якості освіти в сучасних умовах є неефективною. Європейська практика оцінки якості вищої освіти йде шляхом створення спеціалізованих акредитаційних агенцій – громадських організацій, що займаються розробкою інструментарію та методик оцінки якості, а також здійснюють планові перевірки якості освіти» (Карпенко, 2012).

У ЄПВО громадські організації мають потужні можливості та механізми контролю та моніторингу щодо забезпечення якості вищої освіти. Ця позиція є важливою, адже серед цілей Болонського процесу присутня гарантія якості вищої освіти, яка надається в європейських країнах. Засади підвищення якості вищої освіти будуються на підвищенні показників наукових досліджень і результатів навчання та покращенні останніх відповідно до очікувань головних «бенефіціарів» і «стейкхолдерів» освітнього процесу, серед яких не лише самі університетські спільноти, а й потенційні роботодавці, місцеві громади та суспільство загалом. За таких обставин роль спостерігача за якістю освітніх послуг варто не лише покласти на традиційні державні інституції з забезпечення якості, але й використовувати інші агенції, що «широко застосовують декілька елементів у процесах зовнішньої перевірки, які не тільки забезпечують валідність, надійність і корисність цих процесів, але й створюють європейський вимір у забезпеченні якості вищої освіти» (Комюніке, 2003). Це важливо для неупередженої та професійної оцінки діяльності ЗВО. Серед організацій, які мають недержавний статус і безпосередньо діють у межах ЄПВО, можна назвати: Європейську асоціацію із забезпечення якості вищої освіти, Європейську асоціацію університетів, Європейську асоціацію вищих навчальних закладів, Європейський реєстр агенцій із забезпечення якості вищої освіти та ін.

Вищевказані інституції мають можливість здійснювати відбір і навчання експертів, що проводять перевірки, а також здійснюють постійний моніторинг якості освітніх послуг у вигляді періодичних публікацій результатів перевірок із роз-

горнутим аналізом результатів діяльності, проблем і перспектив систем забезпечення якості. Система незалежної оцінки роботи ЗВО передбачає, що перевірку здійснюватимуть незалежні інституції, тобто такі, чий інтерес безпосередньо не пов'язані з функціонуванням ЗВО. Іншими словами, вони є «способом реалізації громадської ініціативи для оцінки ринку освітніх послуг щодо якості та забезпеченні гарантій якості, що включає акредитацію ВНЗ і освітніх програм, аудит і консалтинг щодо окремих аспектів освітньої діяльності» (Карпенко, 2012).

В окремих країнах органи з акредитації, наприклад, мають статус уповноважених суб'єктів: з одного боку, вони не є органами держави, однак держава визнає результати їхньої діяльності. Чи, навпаки, такі інститути можуть мати характер державних органів, отримувати фінансування з боку держави, але бути незалежними в оцінюванні результатів роботи ЗВО. Класичний приклад – це фінський National education evaluation office, який отримує субвенції з боку держави, але проводить оцінку якості послуг у сфері освіти відповідно до внутрішніх вимог організації.

У межах державоцентричного підходу державними органами визнаються акредитаційні рішення, отримані в рамках процедур, які застосовують вповноважені на це державою організації, але, на думку експертів, «ефективний аудит і консалтинг, у т. ч. й на ринку освітніх послуг, повинен мати ознаки незалежності», що надає можливість здійснювати реалістичну й неупереджену оцінку (Карпенко, 2012). Принцип, згідно з яким акредитаційні органи залишаються незалежними та надають збалансовану оцінку якості освіти, є одним із ключових принципів Болонського процесу. Незалежність акредитаційної організації полягає в можливості розбудувати рівноправні відносини з кожним зі стейкхолдерів освітнього процесу, не лише з органами держави, але й із самими ЗВО, зі студентами та роботодавцями.

Прикладами таких громадських інститутів можуть слугувати європейські організації, які входять до Групи Є4. Першою з них є Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти (ENQA), до якої входять 40 агенцій з 20 країн (ENQA, 2018) і яка залучена до формулювання стандартів і рекомендацій щодо діяльності університетів. Різниця освітніх систем країн ЄС зумовлює перевагу загальних принципів замість конкретних вимог. Враховуючи існуючу різницю освітніх систем країн ЄС, цей підхід зручний до застосування на сучасному етапі, адже він сприя-

тиме зближенню різних освітніх установ і спільнот, які діють у ЄПВО.

Асоціація була заснована в 2000 р. країнами-учасниками Болонської угоди під назвою «European Network for Quality Assurance in Higher Education» через потребу у систематизації перших зовнішніх процедур із забезпечення якості на національному рівні наприкінці 90-х рр. XX ст. Основна задача організації вбачалася у систематизації зусиль європейських країн щодо забезпечення якості освітніх послуг. Відповідно, засновниками Асоціації стали зацікавлені країни-учасниці Болонської угоди (ENQA, 2010: 6).

Результатом залучення Асоціації до процесу забезпечення якості вищої освіти дають підставу стверджувати, що організацією для цього був розроблений ефективний інструмент: Європейські стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості на ЄПВО. У 2005 р. були прийняті стандарти та керівні принципи забезпечення якості в Європейському регіоні вищої освіти (ESG) згідно з пропозиціями, запропонованих Європейською асоціацією з забезпечення якості вищої освіти у співпраці з іншими організаціями Групи Є4, які було оновила їх у 2015 р. на Єреванській конференції (Standards and Guidelines, 2015).

У 2004 р. слово «Network» у назві було змінено на «Association» (ENQA, 2010: 7). Членство в асоціації відкрите для всіх агенцій з контролю якості освіти в країнах, що приєдналися до Болонської декларації.

Відповідності до ст. 1. Статуту «ENQA є міжнародною неурядовою організацією», ціль якої (за ст. 3) – «сприяти підвищенню якості вищої освіти в Європейському регіоні вищої освіти; розробляти процеси та системи забезпечення якості в Європейському регіоні вищої освіти; представляти членів на європейському та міжнародному рівнях; впливати на формування політики на європейському рівні з питань, що стосуються якості та гарантії якості у вищих навчальних закладах; заохочувати співпрацю між агентствами з якості в Європі та у всьому світі; сприяти європейському виміру забезпечення якості вищої освіти» (Statutes of ENQA, 2015).

Друга організація, яка входить до Групи Є4, Європейська асоціація університетів, European University Association, була заснована у 2001 р. Асоціація виникла внаслідок злиття Асоціації європейських університетів і Конфедерації Конференцій Ректорів Європейського Союзу та є «парасольковим» об'єднанням 800 ЗВО із 48 країн (EUA, 2018). Діяльність організації фінансується за рахунок внесків членів організації, а її рішення

мають рекомендаційний характер і спрямовані на розвиток гармонійної системи європейської вищої освіти і науково-дослідної роботи, активну підтримку в розвитку якості навчання, викладання і дослідницької роботи. Асоціація є основою для реалізації узгодженої політики з вищої освіти й участі в Болонському процесі, що зазначено в Розділі «Місія» Статуту Асоціації: «сприяти розвитку гармонійної системи європейської вищої освіти і науково-дослідної роботи, надаючи активну підтримку своїм членам як автономним установам в розвитку якості навчання, викладання і дослідницької роботи» (EUA Statute, 2013).

У Статуті також окреслено основні функціональні обов'язки Асоціації, спрямовані на сприяння участі ЗВО в Болонському процесі, на підтримку академічних свобод та автономію університетів:

- «формування ЄПВО в руслі Болонського процесу;
- дослідницька діяльність та інновації;
- інтернаціоналізація вищої освіти та наукових досліджень;
- підвищення якості освіти в європейських університетах;
- управління, фінансування й автономія» (EUA Statute, 2013).

Згідно зі Статутом Організація виконує такі функції: «представницьку (є офіційним представником університетського сектору в Болонському процесі, бере участь у роботі груп і консультативних органів форуму, представляє думки і погляди членів Асоціації у Європейській комісії, ОЕСР, Раді Європи, ЮНЕСКО, національних структурах із вищої освіти і науки); методологічно-контролюючу (ЄАУ аналізує проблеми, що постають перед університетами, а також вивчає та систематизує передовий досвід інших вузів); консультуючу (члени Асоціації обмінюються корисною інформацією та передовим досвідом: індивідуальні члени організації – ЗВО, колективні члени – конференції ректорів, університетські асоціації та мережі з 46 країн Європи)» (EUA Statute, 2013).

Європейська Асоціація Університетів підтримує своїх членів у подоланні викликів, які постають перед ЗВО, через реформування структури навчальних ступенів, визначення стратегій розвитку, трансфер технологій для потреб ринку праці, підвищення професіоналізму управлінської діяльності.

Структура управління є збалансованою та представлена колегіальним та одноособовим органами. Кожні три роки відбуваються вибори на посаду президента, а за відсутності прези-

дента все повноваження передаються віце-президенту. Колегіальний орган, Колегія, складається з президента і восьми членів (включаючи віце-президента). Члени колегії є ректорами (в т. ч. і колишніми) вишів-членів асоціації. Колегія зустрічається не рідше трьох разів на рік. Основна функція Колегії – реалізація політики ЄАУ, а також планування, організація і контроль поточної діяльності. Рада складається з президента, членів колегії, голів або представників всіх повних колективних човнів асоціації (національних конференцій ректорів, університетських асоціацій і мереж). Основна функція: приймати політику ЄАУ і визначати пріоритетність її виконання (EUA Statute, 2013). На засіданнях Ради розглядаються і затверджуються нові члени Асоціації.

Генеральна асамблея як колегіальний орган складається з усіх членів асоціації, збирається щорічно для вироблення стратегічних напрямків діяльності асоціації. Вибирає президента асоціації. Для організаційної та технічної підтримки роботи ЄАУ в асоціації функціонує секретаріат, що складається з п'яти відділів (EUA Statute, 2013).

Членство в Асоціації надає можливість університетам долучитися до участі у двох щорічних європейських конференціях та отримати можливість обміну передовим досвідом і започаткувати співпрацю з партнерами, також організація підтримує дослідження в області розвитку вищої школи, проводить тренінги і семінари, організовує програми підвищення кваліфікації керівництва вишів. Однією з найважливіших галузей роботи організації є можливість обміну досвідом із провідними експертами, а також ознайомлення з останніми тенденціями розвитку вищої освіти і науки (EUA, 2018). Організація також є джерелом публікацій, звітів та аналітичних матеріалів із ключових питань вищої освіти і науки.

Наступний член Групи Є4 – Європейська асоціація вищих навчальних закладів, EURASHE, є членською організацією, що об'єднує у мережу університети прикладних наук, університетські коледжі, а також національні і галузеві асоціації та інші вищі навчальні заклади, які пропонують програми з прикладним аспектом і передбачають проведення прикладних досліджень у рамках Болонських циклів. Організацію заснували в Греції у 1990 р., а вже з 2001 р. Європейська асоціація вищих навчальних закладів набуває статус консультативного члена Наглядової групи з Болонського процесу (BFUG) (EURASHE: history, 2018). В організацію входять 500 вищих навчальних

закладів із 40 країн, які приєдналися до ЄПВО (EURASHE, 2018).

Вона має статус некомерційної міжнародної асоціації, що належить до законодавства Бельгії: згідно зі Статутом Європейська асоціація інститутів вищої освіти – «міжнародне некомерційне об'єднання, яке зареєстровано відповідно до законодавства Бельгії» (Statutes of EURASHE, 2015). Але відмінність полягає в колі питань, які охоплює діяльність цієї структури: «сприяти створенню ЄПВО та європейських досліджень; впливати на формування політики на європейському рівні з питань, пов'язаних із професійною вищою освітою; бути платформою для обміну інформацією та думками з акцентом на питання, що стосуються майбутнього розвитку вищої освіти» (Statutes of EURASHE, 2015).

Асоціація активно співпрацює з іншими представницькими організаціями, що беруть участь у функціонуванні європейської вищої освіти та входять до Групи Є4. Спочатку асоціація створювалася з метою об'єднання викладачів вищих і професійних навчальних закладів. Це дозволило б усім учасникам реалізувати свій потенціал у педагогічній діяльності, обмінюватися вже наявним досвідом у сфері освіти і сформуванню, таким чином, активне міжнародне професійне співтовариство. Членами Асоціації є національні та професійні асоціації коледжів, політехнічних інститутів та окремі організації. Хоча інститут може бути індивідуальним членом Асоціації, все ж більшість її членів є представниками національних / професійних асоціацій і товариств (Statutes of EURASHE, 2015).

Європейський студентський союз, European Students' Union, є організацією, що об'єднує 47 національних союзів студентів із 39 країн (ESU, 2018). Національні організації ЄСС відкриті для студентів будь-якої форми навчання у відповідних національних країнах, незалежно «від політичних переконань, релігії, етнічної чи культурної належності, сексуальної орієнтації чи соціального становища» (ESU, 2018). Мета організації на місцях – це захист освітніх, соціальних, економічних і культурних прав студентів щодо національних і європейських інституцій, зокрема Європейського Союзу, Групи супроводу Болонського процесу, Ради Європи та ЮНЕСКО.

У своєму програмному документі «2017 Policy paper on quality of higher education (amended)» організація формує погляди на зовнішню та внутрішню оцінку якості освіти. З погляду ЄСС «системи та процедури забезпечення якості повинні зосереджуватися на інститутах вищої освіти,

які підтримують і сприяють досягненню студентами результатів навчання через навчальні методи викладання й оцінювання» (Policy paper, 2017). Забезпечення якості повинно включати в себе: «підвищення якості в навчальному процесі, включаючи навчальні програми, можливості навчання, доступні для студентів; створення та просування якісної (корпоративної – *K. T.*) культури у вищих навчальних закладах; розвиток персоналу; збільшення взаємної довіри між суб'єктами вищої освіти; забезпечення взаємного визнання; розширення можливостей участі студентів у процесі прийняття рішень, сприяння порівняності кваліфікації та вирішенню аспекту соціального виміру» (Policy paper, 2017).

Більш того, як логічний наслідок інституційної автономії та поняття вищої освіти як суспільної відповідальності, забезпечення якості повинно також включати в себе підзвітність ЗВО. Водночас ЗВО повинні надати відповідну інформацію про свою діяльність і продуктивність, враховувати думку стейкхолдерів і суспільства загалом. «Ключові заходи внутрішніх систем забезпечення якості повинні включати в себе моніторинг та оцінку діяльності всіх елементів освітнього процесу» (Policy paper, 2017).

Зовнішні системи забезпечення якості повинні зосереджуватися на поєднанні інституційної (внутрішньої) оцінки й акредитації програм. Зовнішнє забезпечення якості має надаватися державними установами, які фінансуються з державного бюджету та не працюють, орієнтуючись на прибуток і не конкуруючи одна з одною. Зовнішні органи або агенції з забезпечення якості повинні нести відповідальність за власні висновки і рекомендації, викладені в їхніх звітах.

Група Є4 у 2008 р. сприяла утворенню Європейського реєстру агенцій із забезпечення якості вищої освіти, European Quality Assurance Register in Higher Education, EQAR (EQAR, 2018), метою якого стала систематизація всіх державних, приватних і тематичних агенцій із забезпечення якості освіти, що працюють чи планують працювати у Європі. Європейський реєстр надає можливість університетам обирати як аудиторів різні агенції забезпечення якості, навіть ті, що знаходяться в іншій країні ЄС (EQAR, 2018).

Організації, які входять до Групи Є4, одним з елементів своєї роботи мають забезпечення стандартів якості в освіті, взятих на себе країнами, що приєдналися Болонського процесу. Відповідно до рішення Берлінської декларації 2003 р. міністрами освіти країн-учасниць Болонського процесу за участі представників Групи Є4 було

Структурно-функціональні характеристики організацій Є4

Назва організації	ХАРАКТЕРИСТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ								
	Структурні				Функціональні				
	Індивідуальне членство	Коллективне членство	Змішане членство	Професійний розвиток	Акредитація програм та ліцензування	Сертифікація спеціалістів	Оцінка якості	Популяризація наукових досліджень	Захист прав освітян, студентів
Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти	-	+	+	+	+	+	+	-	-
Європейська асоціація університетів	-	+	-	+	-	-	+	+	+
Європейська асоціація вищих навчальних закладів	-	+	-	+	-	-	+	+	+
Європейський студентський союз	-	+	+	+	-	-	+	-	+

Розробка автора за джерелами: *European University Association* (<https://eua.eu>); *European students' union* (<https://www.esu-online.org/>); *European Association of Institutions in Higher Education (European Association for Quality Assurance in Higher Education)* (<https://enqa.eu/>).

розроблено «Стандарти й рекомендації для гарантії якості вищої освіти в європейському просторі вищої освіти» (Стандарти й рекомендації, 2015). Цей документ став основою для побудови систем внутрішньої й зовнішньої оцінки для гарантування якості освіти й акредитації європейських аудиторських агенцій з оцінки якості освіти.

Спроба систематизувати наявну інформацію щодо європейських організацій, які здійснюють моніторинг та аналіз якості вищої освіти в Європі, представлено у вигляді таблиці, де визначено структурні та функціональні характеристики об'єктів дослідження.

Аналіз таблиці дозволяє зробити висновки, що серед сфер діяльності організацій домінує професійний розвиток і моніторинг якості освіти, впровадження високих етичних стандартів у професійну діяльність. Професійні асоціації забезпечують один із варіантів вирішення критично важливого питання забезпечення якості вищої освіти за рахунок створення постійно діючих форумів, які здатні забезпечити постійний обмін напрацюваннями, знаннями та практиками. Такі організації стають механізмами для підвищення професіоналізму як викладацького складу, так і адміністраторів ЗВО. Щорічні заходи, регіональні зустрічі та тренінги, збір та аналіз інформації про діяльність університетів, офіційна статистика та постійний моніторинг університетів-членів роблять їх важливим інститутом із забезпечення якості вищої освіти.

Висновки. Принцип університетської автономії покладає основну відповідальність за забезпечення якості освітніх послуг на сам університет, що закладає підґрунтя для оформлення

внутрішньоуніверситетської системи перевірки якості в межах національної системи забезпечення якості. Стандарти та рекомендації Групи Є4 спрямовані саме на те, щоб знайти баланс між розвитком внутрішньоінституціональної системи якості та зовнішнім аудитом.

Діяльність неурядових громадських організацій, особливо тих, до функціональних обов'язків яких входить забезпечення якості освіти, виступають як зовнішні інструменти перевірки якості освітянських послуг. Механізм зазначеного процесу полягає в тому, що університети стають членами освітніх асоціацій на різних рівнях: від національних до міжнародних, адаптуючись до стандартів членства, що спонукає їх адаптувати свою діяльність до встановлених вимог (використовувати провідний досвід, звертатися до зовнішнього аудиту та консалтингу, модернізувати навчальні плани, впроваджувати нові навчальні практики тощо). Система громадського контролю автоматично призводить до підвищення стандартів діяльності внаслідок проходження зовнішнього аудиту діяльності та, відповідно, до підвищення якості освітянських послуг. Тобто існує кореляційний зв'язок між співпрацею громадських організацій та ефективною діяльністю сучасного навчального закладу.

Громадські організації слід розглянути як один із допоміжних інструментів оцінювання якості вищої освіти в Україні. Міністерство освіти та науки України вже орієнтоване на впровадження європейського досвіду щодо створення агентств із забезпечення якості у вигляді організацій, які здійснюють незалежну акредитацію, та запозичення європейського досвіду в цій царині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпенко М. Європейський досвід для створення ефективної системи контролю та оцінки якості вищої освіти в Україні. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/745/>.
2. Комюніке конференції міністрів вищої освіти Європи від 19 вересня 2003 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_754.
3. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / за ред. В. Г. Кременя. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.
4. Стандарти й рекомендації для гарантії якості вищої освіти в європейському просторі вищої освіти. URL: http://www.britishcouncil.org.uk/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.
5. ENQA, 2018 – European Association for Quality Assurance. URL: <http://www.enqa.eu/>.
6. ENQA, 2010 – European Association for Quality Assurance: 10 years (2000–2010). URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/ENQA-10th-Anniversary-publication.pdf/>. 28 p.
7. EURASHE, 2018 – European Association of Institutions in Higher Education. URL: <https://www.eurashe.eu/about/organisation/>.
8. EURASHE: history, 2018 – European Association of Institutions in Higher Education: history. URL: <https://www.eurashe.eu/about/history/>.
9. EQAR, 2018 – European Quality Assurance Register in Higher Education. URL: <https://www.eqar.eu/>.
10. ESU, 2018 – European Students' Union. URL: <https://www.esu-online.org/>.
11. EUA, 2018 – European University Association. URL: <https://eua.eu/issues/22:quality-assurance.html>.
12. EUA Statute, 2013 – European University Association: Statute. URL: https://eua.eu/component/attachments/?task=download&id=1182:Belgian_statutes_EN_2013_final.
13. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. URL: [http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf).
14. Statutes of ENQA, 2015 – Statutes of the European Association for Quality Assurance in Higher Education. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2016/05/ENQA-Statutes-2015-EN.pdf>.
15. Statutes of the European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE) aisbl. URL: https://www.eurashe.eu/wp-content/uploads/2011/10/EURASHE_statutes_2015_EN.pdf.
16. Policy paper on quality of higher education (amended). URL: https://www.esu-online.org/wp-content/uploads/2013/12/BM73_Amended_PolicyPaperOnQualityOofHE.pdf.

REFERENCES

1. Karpenko M. Yevropeyskyi dosvid dlia stvorennia efektyvnoi systemy kontroliu ta otsinky yakosti vyshchoi osvityv Ukraini. Analitichna zapyska. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/745/>.
2. Komuniuke konferentsii ministriv vyshchoi osvity Yevropy vid 19.09.2003. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_754.
3. Natsionalnyi osvitnii hlosarii: vyshcha osvita / avt.-uklad.: V. M. Zakharchenko, S. A. Kalashnikova, V. I. Luhovyi, A. V. Stavitskyi, Yu. M. Rashkevych, Zh. V. Talanova / Za red. V. H. Kremenia. K.: TOV Vydavnychydym Pleiady, 2014. 100 s.
4. Standarty y rekomendatsii dlia harantii yakosti vyshchoi osvity v yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity. URL: http://www.britishcouncil.org.uk/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.
17. ENQA, 2018 – European Association for Quality Assurance. URL: <http://www.enqa.eu/>.
18. ENQA, 2010 – European Association for Quality Assurance: 10 years (2000–2010). URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/ENQA-10th-Anniversary-publication.pdf/>. 28 p.
19. EURASHE, 2018 – European Association of Institutions in Higher Education. URL: <https://www.eurashe.eu/about/organisation/>.
20. EURASHE: history, 2018 – European Association of Institutions in Higher Education: history. URL: <https://www.eurashe.eu/about/history/>.
21. EQAR, 2018 – European Quality Assurance Register in Higher Education. URL: <https://www.eqar.eu/>.
22. ESU, 2018 – European Students' Union. URL: <https://www.esu-online.org/>.
23. EUA, 2018 – European University Association. URL: <https://eua.eu/issues/22:quality-assurance.html>.
24. EUA Statute, 2013 – European University Association: Statute. URL: https://eua.eu/component/attachments/?task=download&id=1182:Belgian_statutes_EN_2013_final.
25. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. URL: [http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf).
26. Statutes of ENQA, 2015 – Statutes of the European Association for Quality Assurance in Higher Education. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2016/05/ENQA-Statutes-2015-EN.pdf>.
27. Statutes of the European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE) aisbl. URL: https://www.eurashe.eu/wp-content/uploads/2011/10/EURASHE_statutes_2015_EN.pdf.
28. Policy paper on quality of higher education (amended). URL: https://www.esu-online.org/wp-content/uploads/2013/12/BM73_Amended_PolicyPaperOnQualityOofHE.pdf.